

Copilăria în imagini

Copilăria reflectată în cartofilie

de Mochnács Thomas Remus

Copilăria, redată prin imagini de copii și jocurile acestora, este un subiect bine reprezentat în cartofilia mondială. Perioada cea mai fertilă din punct de vedere al tematicii juvenile în editarea de cărți poștale ilustrate a fost între anii 1910 și 1930, când și arta grafică a ilustratelor atinge cote maxime, atât calitative cât și cantitative. Abundența acestora se datorează în bună măsură și scăderii semnificative a taxelor poștale pentru corespondență, ca și a prețurilor tipăriturilor, coroborate și cu lipsa altor variante de transmitere a informațiilor (telegraful și telefonul erau încă destul de scumpe la vremea respectivă, necesitând și o infrastructură adecvată).

De ce oare subiectul copilăriei devine unul predilect în ilustrarea vederilor în jurul primului război mondial? Răspunsurile pot fi multe și extrem de variate. Încercăm să găsim câteva motive plauzibile în continuare.

Întâi, pentru că inocența copilului reflectată pe micile cartoane mono- sau policolare avea o adresabilitate universală, făcându-le astfel mai vandabile unor diverse categorii de clienți. Spiritul familial era și în acele timpuri unul foarte puternic în societatea euro-americană, fiind probabil mai pregnant reflectat la femeile care erau mame. Ororile războiului mondial au creat desigur și ele o apetență mărită pentru imaginile vieții lipsite de griji, alături de familie și mai ales de copii, din vremurile de pace, fericite și prospere.

Ce fel de reprezentări ale copilului ori ale copilăriei se pot identifica din multitudinea de vederi tipărite în întreaga lume în deceniile amintite mai sus? Cum sunt aceste scene redată? Ce fel de tehnici s-au folosit? Cine le-a realizat? Iată câteva întrebări pe care vom încerca să le lămurim la modul general, pentru a trezi interesul

cititorilor revistei chiar și pentru un asemenea subiect, puțin cunoscut publicului larg și arareori abordat de specialiștii în domeniu.

Cele mai simple vederi, ca realizare, sunt chiar fotografiile obișnuite, de familie, reprezentând întreaga familie lărgită (bunici, unchi, mătuși, veri etc.), care includea și minorii, sau numai copiii ori copilul cuplului. Acestea erau realizate și trimise mai ales când un membru al familiei, în general tatăl, era plecat departe de casă – cazul emigranților sau al concentraților pe front. Erau singurele amintiri iconografice ale familiei iubite lăsate în urmă. În cazul copiilor foarte mici, numărul mare de documente de acest tip era motivat de creșterea acestora și deci de

Carte poștală din colecția Mochnács Thomas Remus

schimbarea fizică mai pregnantă, motive de bucurie pentru tatăl sau celelalte rude plecate în diferitele colțuri îndepărtate ale lumii. Distanțele mari și imposibilitatea revederii prea curânde a celor dragi creștea setea de a primi cât mai frecvent asemenea fotografii. Ilustratele prezervând crâmpiele din propria lor viață de dinainte, aveau o incidență mai mare la cei plecați pe front sau la cei emigrați, decât în cazul celor plecați doar la studii sau la muncă, la oraș sau în altă regiune apropiată. Fenomenul este explicabil prin faptul că aceștia din urmă puteau să-și revadă relativ des familia, cu diverse ocazii festive în fiecare an, spre deosebire de cei emigrați în Americi ori Australia, care nu se mai reîntâlneau cu cei dragi, uneori decenii la rând, ori chiar niciodată.

În epocă erau foarte frecvente și ilustratele fabricate cu tehnologia foto care redau mai ales portrete de copii fotogenici, numărul acestora fiind mai mic, însă, decât al celor reprezentând tinere femei, îmbrăcate în general în ultimele apariții ale modei pariziene, londoneze ori new-yorkeze. Tipurile acestea de fotografii sunt însă mult mai artistic realizate, de maeștri fotografi cu renume, unele dintre ele fiind colorate manual într-o epocă în care fotografiile erau doar alb-negru. Tinerele modele, alese după canoanele vremii, pozau – și la propriu și la figurat – abordând o ținută cât mai șarmantă în ținutele de gală!

Printre vederile cele mai atractive care înfățișează copilăria se găsesc cele desenate de către marii artiști grafici ai vremurilor respective. Desenele au fost create special ca ilustrații de vederi, nu simple reproduceri de tablouri, devenind astfel mici capodopere de artă gravate. Elaborarea grafică se făcea în diverse tehnici, mai vechi sau de-abia inventate, pentru a crește și în acest fel gradul de vandabilitate al acestor produse tipografice. În comparație cu fotografiile de familie, care interesau doar rudele ori apropiații, vederile din această categorie au un caracter universal, atrăgând și reținând interesul oricui.

Piesele familiale pot deveni mai interesante acum decât la vremea apariției, pentru că redau diverse tipologii ale copiilor sau ale activităților

acestora, reprezentând varii aspecte, precum: mentalul, epoca, îmbrăcămintea, gesturile etc., dar și informații despre artiștii fotografi ai vremii, toate acestea devenind utile diversilor cercetători istorici, sociologi, etnografi, muzeografi ș.a. Lipsa informațiilor despre subiecții fotografiilor scade însă valoarea documentară a acestora (precum numele familiei, originea, naționalitatea, regiunea sau localitatea de proveniență etc.).

În antiteză, vederile realizate grafic de către artiștii ilustratori sunt mult mai atractive, datorită faptului că sunt mici bijuterii artistice, care transmit valori estetice oricărui privitor. Nu mai există o relație personalizată cu subiectul, redusă ca interes la un grup restrâns de persoane din anturajul familiei, ci un interes generalizat, identic cu cel al degustătorilor de artă. De aici și o creștere de valoare pecuniară deloc de neglijată, datorită interesului unui grup de colecționari mult mai mare decât al cercetătorilor sau al familiei din primul caz. La piesele realizate de artiști, prețul crește ca în cazul tablourilor, în funcție de cota de piață a artistului semnatar al gravurii. În cazul marilor artiști cu preocupări în ilustrarea vederilor, prețurile pot ajunge și la câteva mii de euro. Pe lângă cota artistului, contează și editura sau colecția în care au apărut ilustratele, alături și de alte elemente, precum starea de conservare a piesei, circulația poștală mai deosebită, destinatarul, dar mai ales semnătura expeditorului, valoare augmentată și de textul inedit ori interesant al corespondenței, în cazul vederilor circulante.

În ceea ce privește ilustratorii graficieni, realizatori de ilustrate, ei sunt extrem de mulți și diverși ca stil, creație sau teme. Ilustratele create în stilul Secession sau Art Deco sunt cele mai căutate și scumpe, ele făcând cele mai bune vânzări între anii 1895-1930, în magazine, dar și în prezent pe Internet sau anticariate. Și ilustratele din deceniile următoare sunt interesante, chiar dacă nu se mai ridică la nivelul precedentelor. Putem menționa aici și faptul că, dacă în perioada antebelică și interbelică aceste ilustrate erau comune în întregul spațiu nord-american și european (cu excepția URSS-ului interbelic), după anul 1945 ele dispar aproape cu totul din

țările care vor intra în lagărul socialist, deci implicit și din România.

Din lungul șir al artiștilor care s-au aplecat și asupra tematicii copilăriei, amintim aici pe: Fritz Baumgarten, Sergio Bompard, Nina Brislet, Arthur Butcher, Rene Cloke, Enrico Colombo, Tito Corbella, Pauli Ebner, A. J. Elsley, Marie Flatscher, Jean Hood, Jean Lochard, Alfred Mainzer, Achile Luciano Mauzan, Donald McGill, Giovanni Nanni, Jack Number, Hannes Petersen, M. Vanasek, John Wills. Majoritatea artiștilor, indiferent de proveniența lor națională sau regională, au creat în marile metropole din Franța, Italia, Germania, SUA sau zonele adiacente, unde existau și marile edituri specializate în editarea cartofilă. Dintre casele editoare merită amintite: Amag, Dell'Anna & Gasparini – Milano, HWB, Meissner & Buch Leipzig, Künstler-Postkarten, PFB, Photochromie, Stengel & Co. Dresden, Tuck.

Care sunt însă cele mai des întâlnite teme, privind copiii sau activitățile lor, în redarea artiștilor care s-au preocupat de temă? Evident portretele ori desenele reprezentând copii în întregime sunt foarte numeroase. Dar mult mai interesante sunt cele care redau copii în acțiune, surprinși în diferite activități specifice cum ar fi: la joacă, la studiu, dormind, mâncând etc. Jocurile cele mai reprezentative sunt cele cu păpuși, coarda, cercul sau de-a gătitul pentru fete; fotbal, ciclism, de-a milităria la băieți; de-a prinsa, alergatul, de-a baba-oarba, cu căței sau pisici în cazul ambelor sexe. Mult mai interesante sunt însă ilustrațiile de tipul scenelor umoristice, caricaturale, în care copiii sunt surprinși în ipostaze nefirești, grotești chiar, caracteristice adulților, cum ar fi: starea de ebrietate, scenele galante, în război, prestând diferite munci grele, furând, bătându-se, îmbrăcați în haine sau uniforme ale persoanelor mult mai în vârstă decât ei etc. Cu cât sceneta transpusă grafic de artist este mai nefirească și mai caricatural redată, dublată și de un text cât mai umoristic posibil, eventual folosind și jocurile de cuvinte, cu dublu înțeles, cu atât mai bine cotate devine ilustrata. Exotismul, precum transpunerea scenetei în spații orientale

sau onirice, asocierea cu animale din spații îndepărtate, mărește valoarea piesei.

Aici găsim și răspunsul la o întrebare nepusă mai sus. De ce dispar aceste ilustrate din țările intrate în sfera regimurilor totalitare? Caricaturile, umorul, arta dezinvoltă, lipsa de înțelesuri social-politice profunde, libertatea de creație, bucuria de a trăi fericit și liber - nu erau în ton cu noua artă proletcultistă! Deci ”decadența artei burgheze” nu avea ce căuta nici în România.

Concluziv, cartofilia ce redă farmecul copilăriei a fost o temă predilectă a primei jumătăți a secolului al XX-lea, caracteristică întregii culturi europene și nord-americe. Ilustratori numeroși, diverși ca stil, abordare a tematicii, naționalitate, cultură, dar și firme producătoare foarte diferite, din orice țară, dispunând de tehnologii foarte diverse de imprimare, au creat împreună această vastă moștenire cultural-artistică, ce încântă și generațiile prezentului. Colecțiile specializate în aceste domenii considerate de nișă, nespecifice ori chiar ne semnificative, au fost rareori valorizate în beneficiul publicului larg, mai ales în România.

Internetul este în prezent cel mai bun promotor al acestor mici bucăți de carton ce conservă o formă de artă interesantă estetic, dar și importantă, ca reflexie a societății în care a apărut! Nădăjduim, însă, că în viitor instituții ca arhivele, bibliotecile, muzeele, dar și cele de cercetare, vor reconsidera documentar și artistic aceste cărți poștale ilustrate, și le vor promova la nivelul pe care-l merită.

Carte poștală din colecția Mochnács Thomas Remus